

РЕЦЕНЗИЯ

върху дисертационен труд за получаване на НС “**доктор на науките**” по: област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8 Икономика, научна специалност „Организация и управление на производството”

Автор на дисертационния труд: доц. д-р Петър Борисов Борисов, катедра „Мениджмънт и маркетинг” при Аграрен университет, гр. Пловдив

Тема на дисертационния труд: Стратегическо планиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор

Рецензент: проф.д.н. Вяра Красимирова Славянска, Висше училище по агробизнес и развитие на регионите, гр. Пловдив. Област на висше образование 3.0 Социални, стопански и правни науки, ПН 3.7 Администрация и управление, научна специалност „Социално управление”

определената за член на научното жури със заповед № РД-16-798/08.10.2020 г. на Ректора на АУ.

1. Кратко представяне на кандидата

Петър Борисов е роден на 17.03.1980 г. Завършва висшето си образование в Аграрен университет - гр. Пловдив през 2003 г. (специалност „Аграрна икономика“). През 2009 г. защитава успешно дисертация на тема „Конкурентоспособност на лозаро-винарските предприятия в Южен лозарски район“ в същия университет, катедра „Мениджмънт и маркетинг“.

Кандидатът има 16-годишен преподавателски опит, придобит в Аграрен университет и Частен професионален колеж „Омега“ – гр. Пловдив, както и ботаг консултантски опит в области, като конкурентоспособност на стопанските организации, управление и оценка на устойчивостта на аграрния сектор, организация и управление на аграрното производство, аграрен мениджмънт и др.

Богатият му практически опит, придобит като ръководител на обособено звено „Центрър за трансфер на технологии“ към ИЗК „Марица“ – гр. Пловдив и като консултант към МОН, МЗХГ, Националната служба за съвети в земеделието, МИГ „Карнобат“, МИГ „Тервел-Крушари“, ИЗК „Марица“ – гр. Пловдив, Европейска инвестиционна банка и др., в съчетание с

преподавателския и научно-изследователския му опит, е предпоставка за висока степен на осмисляне на теоретичните достижения в областта на управлението на конкурентоспособността на аграрния сектор, както и за овладяване на неговото практическо приложение.

Петър Борисов владее английски и руски език на добро равнище.

2. Актуалност на проблема

Актуалността и дисертабилността на избраната тема е несъмнена, при това е ясно осъзната от кандидата и убедително обоснована във въведението на разработката. Факт е, че ниската степен на конкурентност и устойчивост на лозаро-винарския сектор у нас обуславя необходимостта от стратегически подход за управление на неговата конкурентоспособност, включително ясна дългосрочна визия за развитие на отделните предприятия, разработване и прилагане на бизнес стратегии, адекватни на пазарните изисквания. Това би генерирало първични и вторични ефекти върху социално-икономическото развитие на регионите, по-конкретно – положително влияние върху заетостта, доходността и развитието не само на лозаро-винарството, но и на редица съпътстващи отрасли, което на свой ред би ограничило миграционните потоци, водещи до обезлюдяване на селските райони, би стимулирало инвестиционната активност и т.н.

3. Цел, задачи, хипотези и методи на изследване

Високата степен на осмисляне актуалността на проблема и неговото научно и практико - приложно значение е в основата на правилното формулиране на тезата, хипотезите, целта и конкретните задачи, разработени в дисертацията.

Концептуалната теза, че „стратегическото планиране е работещ (надежден) подход, който гарантира постигането и развитието на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор както на микро, така и на макро ниво“, е пряко свързана с формулираните шест изследователски хипотези и поставената основна цел, а именно - да се анализира конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор и да се определи неговата стратегическа ориентация в процеса на повишаване на секторната конкурентоспособност. Във връзка с постигането на целта се дефинират девет изследователски задачи, последователно решени в различните параграфи на дисертационния труд.

Избраната методика на изследване позволява постигане на поставената цел и решаване на дефинираните задачи. Кандидатът е подхождил от позиции-

те на холистичния подход с убеждението, че конкурентоспособността е многостепенна социално-икономическа категория, чието изучаване изисква отчитане влиянието както на всички елементи в системата, така и тяхното взаимодействие и реакция към обкръжаващата среда.

Използваните източници на информация са научни публикации и трудове на български и чуждестранни автори, информационни бюлетини на международни организации (OIV, EUROSTAT, FAO, EIB), доклади, отчети, бюлетини и нормативни актове на Министерство на земеделието, храните и горите на Република България, Агенция „Митница“ на Република България, Национална лозаро-винарска камара – София, Изпълнителна агенция по лозата и виното и др. Допълнителна емпирична информация е осигурена и от извадкови анкетни проучвания и дълбочинни интервюта, проведени на ниво предприятие по изгответи от автора анкетни карти, както и от финансово-счетоводните отчети на предприятията. Посочените методи и информационни източници са подходящи и приложими в разглежданата проблемна сфера.

4. Познаване на проблема

Доц.д-р П. Борисов демонстрира много добра осведоменост и висока степен на познаване състоянието на проблема, което е видно от внушителната библиографска справка, включваща 233 източника, релевантни на разглежданата проблематика. Важно е да се отбележи, че наред с коректното интерпретиране гледните точки на множеството чуждестранни и български автори, ясно се открояват и личните авторови виждания.

5. Характеристика и оценка на дисертационния труд

В структурно отношение дисертационният труд включва въведение, шест глави и заключение, които следват логиката на поставената цел и последователността при решаването на дефинираните изследователски задачи. Общийт обем на разработката е 346 страници, богато илюстрирани с 82 фигури и 67 таблици.

Въведението представя концептуалната рамка на изследването, която включва всички необходими реквизити – ясно обоснована актуалност и значимост на темата, добре формулирани предмет и обект на изследване, ясна и логична теза, коректно изведени цел и задачи, подробно представена методология и възприети ограничения. Това полага добра основа за провеждане на успешно и качествено изследване.

Първа глава „Концепцията за стратегическото бизнес планиране“ е

предназначена да представи специфичните особености на лозаро-винарския сектор като обект на стратегическо планиране. Акцентира се върху същността и характеристиките на стратегическото бизнес планиране, видовете бизнес стратегии, връзката между стратегическото, маркетинговото, финансовото и иновационното планиране. Накрая са формулирани обобщения и изводи, фокусирани върху бизнес планирането като подход за управление на конкурентоспособността.

Във втора глава „Конкурентоспособност на лозаро-винарското предприятие и на сектора като цяло“ обект на внимание са понятията „конкуренция“, „конкурентни предимства“ и „конкурентоспособност“. Задълбоченият литературен анализ обхваща основните подходи и теории, изясняващи същността на конкурентоспособността на стопанските предприятия. С ключово значение за дисертационния труд е подробно представената методология за анализ и диагностика на конкурентоспособността както на сектора като цяло, така и на отделното лозаро-винарско предприятие, включваща етапи и множество конкретни микро и макро показатели.

Трета глава „Анализ на специализацията, на концентрацията и на конкурентните предимства на лозаро-винарския сектор“ анализира специализацията, концентрацията и степента на интеграция на основните отрасли в лозаро-винарския сектор. Тук се представят сравнителните и конкурентните предимства на българския лозаро-винарски сектор на международния пазар за вино. Коментира се влиянието на Общата селскостопанска политика върху развитието на сектора. Формулират се важни обобщения и изводи.

В четвърта глава „Анализ на конкурентоспособността на лозаро-винарските предприятия“ се анализира пригодността и релевантността на изследователския инструментариум. Индикаторите (драйвъри, маркери и показатели) за анализ и диагностика на лозаро-винарските предприятия се валидират посредством мултикритерийния анализ и метода на експертната оценка, в който вземат участие 33-ма експерти.

Пета глава „Анализ на стратегическите планови дейности на лозаро-винарските предприятия“ има за цел от една страна да представи състоянието, проблемите и перспективите за развитие на сектора като цяло, разкривайки общото, типичното в съществуващата бизнес среда, а от друга – да идентифицира специфичните моменти, които въздействат върху конкурентоспособността на отделното лозаро-винарско предприятие. Чрез приложение на хиквадрат анализ се търси оценка на взаимодействието на факторите, определящи устойчивостта на конкурентните предимства на лозаро-винарските предприятия. Като драйвъри на устойчивост се залага достъпът на предприятията до финанси, инновации и маркетинг.

Шеста глава „Стратегическо профилиране на конкурентоспособността на лозаро-винарския сектор“ се фокусира върху извършването на SWOT-анализ на факторите за успешно развитие на лозаро-винарските предприятия и на тази основа формулиране на мерки и предписания за повишаване на фирменията им конкурентоспособност. Важен момент е конкретизирането на стратегическите цели и действия за повишаване на конкурентоспособността на микро и макро ниво.

В заключението недвусмислено се аргументира изпълнението на поставените изследователски задачи, водещо до постигане на основната цел, и се представят доказателства за потвърждаване на формулираната изследователска теза и хипотези.

В обобщение, дисертационният труд има характер на завършено научно изследване, посветено на важен изследователски проблем и съдържащо съществени научни и най-вече приложни резултати. Като по-конкретни негови достойнства могат да се откroят следните:

- Избрана тема с безспорна актуалност и значимост за българската икономическа действителност.
- Концептуална рамка на изследването (представена в увода), включваща всички необходими реквизити – от актуалност и значимост на темата, теза, изследователски хипотези, предмет и обект на изследване, подход, цел и задачи до възприети ограничения.
- Висока степен на осмисляне актуалността на проблема и неговото научно и практико-приложно значение, рефлектираща в правилно формулиране на тезата, хипотезите, целта и конкретните задачи, разработени в дисертационния труд.
- Прилагане на научно изследователски подход, позволяващ постигане на поставената цел и решаване на дефинираните задачи.
- Логично и балансирано структуриране на дисертационното изследване в съответствие с решаваните в него задачи.
- Демонстрирани неоспорими способности за откриване и анализиране на нерешени проблеми, за обобщаване и синтезиране на изводи (в края на всяка глава).
- Разработен и апробиран модел (методология и методика) за анализ и оценка на конкурентоспособността на лозаро-винарското предприятие и на сектора като цяло.
- Аргументирано изпълнение на поставените изследователски задачи, постигане на основната цел и потвърждаване на изследователската теза и хипотези в заключението на труда.

- Внушителна библиографска справка – гаранция за висока степен на запознатост с проблема.
- Използване на разбираем и същевременно терминологично издържан стил на изложение, включително прецизно оформяне на труда в техническо отношение.

6. Приноси на дисертационния труд

В автореферата доц. д-р П. Борисов е систематизирал приносите, които счита, че има в теоретичен и практико-приложен аспект. Разработеният дисертационен труд определено допринася за развитието и обогатяването на съществуващото знание в областта на конкурентоспособността на лозародинарския сектор, чрез предлагане на идеи за нейното измерване на микро и макро ниво (включително обуславящи фактори), стратегическо планиране и конкретизиране на начините за нейното постигане. Приемам посочените от кандидата 9 приноса като достатъчно значими и отговарящи на реалните резултати и постижения в изследователската му работа.

Убедена съм, че проведеното дисертационно изследване е изцяло лично дело на доц.д-р П. Борисов, съответно формулираните приноси и получени резултати са негова лична заслуга.

7. Критични бележки, въпроси и препоръки

Нямам съществени забележки към съдържанието и структурата на дисертационния труд. Бих препоръчала единствено представяне на използвания инструментариум в уводната част, известно съкращаване на обема на труда, окрупняване на изследователските задачи и синтезиране на приносите до най-същественото.

8. Публикувани статии и цитирания

Кандидатът е популяризиран основните постановки и резултати от работата си по дисертационния труд чрез достатъчен брой научни публикации, в т.ч. 13 бр. на български и 7 бр. на английски език. Считам, че тези публикации представлят реално неговите постижения и са достатъчно представителни, за да ги огласят пред академичната общност и заинтересованите професионални кръгове от практиката. Като доказателство за тяхното високо качество може да се интерпретира фактът, че са цитирани 15 пъти.

Представеният автореферат е подготвен според изискванията и досто-

верно възпроизвежда съдържанието на труда в синтезиран вид. Разработен е в обем от 78 страници и включва четири части, относящи се до общата характеристика, съдържанието, публикациите и приносите в дисертационния труд.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Представеният за рецензиране дисертационен труд има характер на завършено научно изследване, посветено на особено важен изследователски проблем в познавателен и приложен аспект и определено представляващо интерес не само за академичната общност, но и за професионалната практика. Неговото съдържание е показателно за многообхватно познаване на специализираната литература и научните постижения в конкретната област, както и за притежаването на качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Съответните научно-теоретични обобщения, методически и практически решения са представени с необходимата компетентност, задълбоченост, системност и научно-емпирична аргументация. В дисертационния труд се съдържат *научни и приложни резултати, които представляват оригинален принос и отговарят на всички изисквания на ЗРАСРБ и Правилника на Аграрния университет за неговото приложение*, което ми дава основание да го оценя **ПОЛОЖИТЕЛНО**.

Позволявам си да предложа на почитаемото Научно жури също да гласува положително и да присъди на доц.д-р Петър Борисов Борисов научна степен **“доктор на науките”** по научната специалност „Организация и управление на производството”.

Дата: 25.10.2020 г.
гр. Пловдив

РЕЦЕНЗЕНТ:
(проф.д.н. Вяра Славянска)